

Statens haverikommission
Sveavägen 151
102 29 Stockholm
info@havkom.se

Statens haverikommission, SHK, har utrett ett husras som inträffade på Aulinsgatan i Ystad den 25 maj 2012. I sin slutrapport, RO 2013:03, pekade SHK på sambandet mellan olyckan och ”*brister i den föreskrivna kontroll som utförts enligt gällande lagstiftning och som tillsammans med de kvalitets- och ledningssystem som tillämpades inte lyckades fånga upp de fel som begåtts.*”. SHK har i rapporten gett Boverket ett antal rekommendationer (numrerade R1 – R4) som syftar till att komma till rätta med nämnda brister. I detta brev besvarar och kommenterar Boverket dessa rekommendationer.

Boverkets svar och kommentarer följer direkt efter respektive rekommendation enligt nedan.

Boverket rekommenderas att vidta de åtgärder som behövs för att: tydliggöra med föreskrifter, allmänna råd och anvisningar betydelsen av dimensioneringskontroll vid upprättande av kontrollplaner (RO 2013:03 R1).

Regler om kontroller och kontrollplaner

Enligt 10 kap. 22 § plan- och byggförordningen (2011:338), PBF, får Boverket meddela de föreskrifter som behövs om utformningen av en kontrollplan enligt 10 kap. 6–8 §§ plan- och bygglagen (2010:900), PBL. Boverket har påbörjat ett arbete med att utreda problem i systemet med kontrollplaner och kontrollansvariga enligt PBL. Vi har bland annat granskat innehållet i 171 kontrollplaner från ett tiotal kommuner. Boverket har även träffat kommunala handläggare, kontrollansvariga, entreprenörer, konsulter, certifieringsorgan som certifierar kontrollansvariga, samt utbildare av kontrollansvariga för att få reda på vilka problem branschen anser att det finns i kontrollsystemet enligt PBL.

Arbetet med kontrollplaner går nu in i nästa fas. I denna fas ska behovet av regler och annan vägledning övervägas för att få systemet med kontrollplaner och kontrollansvariga att fungera såsom lagstiftaren avsett. Resultatet av detta arbete kan inte förväntas vara klart innan utgången av 2014. Boverket kan därför i dagsläget inte precisera vad som kan komma att regleras i bindande regler, allmänna råd eller förtydligas i annan vägledningstext. Det vi kan säga är att vi på något sätt kommer att förtydliga kraven på kontroller. Det kan handla om att kontroll av *projektering, material och produkter*

samt *utförande* görs i den omfattning som är nödvändig för att eliminera grova fel i den färdiga byggnaden.

Branschens egen reglering av kontroller och byggnadsarbetenas utförande

I sammanhanget vill Boverket påpeka att kontroller av byggnadsarbeten inte bara regleras genom PBL och myndighetsföreskrifter. Branschens har tagit fram standardavtal¹ som kan användas i avtal mellan beställare (byggherre) och konsulter respektive i avtal mellan beställare och entreprenörer. Exempel på avtalsvillkor som rör kontroll finns i bilaga 1.

Dessa standardavtal används regelmässigt i branschen. Boverket måste beakta detta när vi bedömer vilken detaljeringsgrad våra regler behöver ha.

Samverkan med branschen

Boverket deltog den 6 november 2013 i ett seminarium för konstruktörer² där kontroll var den fråga som främst debatterades. Ett 60-tal personer deltog i seminariet. På seminariet redogjorde Boverket för reglerna om kontroll i PBL och i *Boverkets föreskrifter och allmänna råd om tillämpning av europeiska konstruktionsstandarder*, EKS.

Andra områden i EKS som ses över

Boverket utreder just nu hur reglerna i EKS om bärförmåga vid brand tolkas av olika konsulter. Utredningens syfte är att undersöka vad i regelverket som behöver förtydligas för en mer enhetlig tillämpning. I det sammanhanget aktualiseras också frågor om kontroll.

PBL kunskapsbank

Boverket skriver i dag webbaserad vägledning genom *PBL kunskapsbanken* för tillämpningen av PBL. Boverket kommer att utveckla denna vägledning ytterligare under 2014, bland annat avseende kontroll.

¹ Exempel på standardavtal är AB 04, *allmänna bestämmelser för byggnads-, anläggnings- och installationsentreprenader*, ABT 06, *allmänna bestämmelser för totalentreprenader avseende byggnads-, anläggnings- och installationsarbeten*, och ABK 09, *allmänna bestämmelser för konsultuppdrag inom arkitekt- och ingenjörsvksamhet*.

² Seminariet hölls hos Tyréns i Stockholm och arrangerades av CIR, en paraplyorganisation för svenska CIB, IABSE och RILEM.

Boverket rekommenderas att vidta de åtgärder som behövs för att: tydliggöra att beräkning av stabilitet och bärförmåga ska utföras, kontrolleras och dokumenteras vid projekteringen samt att upprättade handlingar sparas (RO 2013:03 R2).

Tydliggöra regler om kontroll

Boverket kommer att revidera reglerna i EKS beträffande kontroller och dokumentation vid projektering. Regeländringar måste följa vissa rutiner, bland annat måste man göra en konsekvensutredning, skicka regelförslagen på remiss, samt anmäla tekniska regler till EU. Ny EKS planeras träda ikraft den 1 juli 2015.

Bevarande av handlingar

Bevarande av den typen av bygghandlingar som det här är fråga om regleras inte genom plan- och bygglagstiftningen.

Vissa handlingar kommer in till kommunernas byggnadsnämnder i ärenden om bygglov med mera. Kommunerna bestämmer dock enligt arkivlagen (1990:782) själva gallringsfristerna när det gäller allmänna handlingar som finns där. En ändring av den ordningen skulle kräva en ändring på lagnivå.

Mellan parterna (entreprenör/konsult/byggherre) regleras hanteringen av handlingar i avtal³. I avtal upprättade enligt dessa standardkontrakt regleras bland annat rätten till nyttjande av upprättade handlingar. Enligt standardkontraktet för avtal mellan byggherre/beställare och konsult ska parterna även komma överens om konsultens ansvar för bevarande av handlingar.

Boverkets nuvarande bemyndigande att skriva föreskrifter om byggnadsverk inrymmer inte möjligheten att föreskriva om krav på bevarande av handlingar vare sig hos kommunen eller hos byggherren.

En reglering skulle innebära en rad praktiska problem. Inledningsvis måste man avgränsa vilka handlingar som ska bevaras och hur länge. Om alla konstruktionshandlingar bevaras under hela byggnadens livslängd blir det sammantaget fråga om ett mycket stort material, vilket medför stora kostnader för arkiveringen.

Vidare skulle samhället behöva ställa krav på arkivutrymmenas utformning, tillsyn över att reglerna efterlevs, sanktioner i de fall man bryter mot reglerna etc. Det skulle även vara nödvändigt att reglera vad som gäller vid ändring av byggnaden, om avsteg från ursprunglig projektering görs samt vad som gäller vid ett ägarbyte, bara för att nämna några av de frågor som skulle behöva regleras.

Boverkets uppfattning är att samhällsnyttan inte skulle uppväga kostnaderna av en sådan reglering.

³ För branschen finns ett antal allmänna bestämmelser och andra standardkontrakt för byggsektorn, se not 1.

Boverket rekommenderas att vidta de åtgärder som behövs för att: införa uttryckliga krav på dimensioneringskontroll utförd av någon som inte har deltagit i dimensioneringsarbetet (RO 2013:03 R3).

Boverket utreder möjligheten att lyfta delar av det allmänna rådet om dimensioneringskontroll till föreskrift. En möjlighet kan vara att ställa krav i föreskrift om att dimensioneringskontroll ska utföras av någon annan person än den som har upprättat de handlingar som ska kontrolleras. Något absolut hinder mot att kontroll utförs av någon person som deltagit i exempelvis någon annan del av projektet är sannolikt att gå för långt i en bindande föreskriftstext.

Ett alternativ är att närmare reglera kontrollfrågorna i Boverkets kommande arbete med kontrollplaner (jämför ovan under rekommendation 1).

Boverket rekommenderas att vidta de åtgärder som behövs för att: systematiskt följa upp de inträffande ras och skador av allvarigare karaktär som inträffar inom byggbranschen (RO 2013:03 R4).

Regeringen har den 9 januari 2014 (S2014/187/PBB) uppdragit åt Boverket att lämna förslag på om en expertfunktion för byggsador bör inrättas, och i så fall i vilken form. Uppdraget ska redovisas den 1 juli 2014. Boverket kan inte i sitt svar till SHK föregripa utfallet av denna utredning.

Beslut i detta ärende har fattats av avdelningschefen Anders Sjelvgren. Föredragande har varit civilingenjören Björn Mattsson. I den slutliga handläggningen har även rättschefen Yvonne Svensson, enhetschefen Mikael Nordström och juristen Anders Larsson deltagit.

Anders Sjelvgren
avdelningschef

Björn Mattsson
civilingenjör

Bilaga 1

*I AB 04, *Allmänna bestämmelser för byggnads- anläggnings och installations-entreprenader*, anges i 1 kap. 10 § att ”beställaren ska föranstalta om och bekosta sådan besiktning eller kontroll av utfört arbete som föreskriv i författning eller krävs av myndighet, om inte annat föreskrivs i kontraktshandlingarna”. I 1 kap. 11 § anges att ”entreprenören ska bekosta sådan extra besiktning eller kontroll som utförs av en myndighet och som föranleds av att han [entreprenören] åsidosätter föreskrifter i entreprenadhandlingarna”.

I 1 kap. 12 § i AB 04 anges att ”entreprenören skalla ombesörja och bekosta erforderliga anmälningar för entreprenadens utförande. Han skall också träffa nödvändiga överenskommelser med myndigheter och andra, som berörs av entreprenaden angående sättet för dess utförande”. I 1 kap. 13 § anges vidare att ”entreprenören ansvarar för att författningar följs i den utsträckning det berör hans åtaganden”.

I 2 kap. 2 § i AB 04 anges att ”entreprenören skall sedan avtal ingåtts upprätta kvalitetsplan [...] för entreprenaden och därvid inarbeta kvalitetsåtgärder [...] som beställaren i föreskrivit i förfrågningsunderlaget ...”. Enligt definition av kvalitetsplan i AB 04 är planen en ”handling som anger särskilda kvalitetspåverkande åtgärder för att säkerställa entreprenadens kontraktliga utförande. Kvalitetsplanen kan exempelvis ange aktiviteter som krävs för att säkerställa och beskriva systematiken i kvalitetsarbetet”. Kontroller skulle kunna vara en aktivitet som säkerställer kvalitetsarbetet. Vidare anges att ”entreprenören skall under entreprenadtiden utföra och dokumentera åtaganden enligt avtalad kvalitetsplan ...”. I 2 kap. 15 § anges att ”entreprenören skall ombesörja och bekosta sådan provning som angetts i entreprenadhandlingar. Därutöver har beställaren rätt att föranstalta om provning enligt eget bestämmande. Beställaren ska bekosta sådan provning”.

I 3 kap. 5 § i AB 04 anges att ”en av beställaren utsedd kontrollant får vidta de åtgärder som krävs för att genomföra kontrollen. Vidare anges att ”beställaren utövar den kontroll över entreprenaden som han anser lämplig. Sådan kontroll medför inte någon inskränkning i entreprenörens kontraktliga ansvar. [...] Kontrollanten har för kontrollens utövande fritt tillträde till arbetsområdet [...] Han har [...] även rätt att använda entreprenörens instrument, kontrollanordningar och kontrollverktyg som finns på arbetsplatsen”.

I 3 kap. 6 § i AB 04 anges att ”entreprenören skall anmäla när arbetsprestation, material och vara som enligt entreprenadhandlingarna skall kontrolleras av beställaren är tillgängliga för kontroll. Anmälan ska ske i så god tid att åtgärder som föranleds av kontrollen kan vidtas”. I 7 § anges att ”anmärkingar som föranleds av beställarens kontroll skall utan dröjsmål meddelas entreprenören, som då skall vidta erforderliga åtgärder”.

Enligt AB 04 ska en slutbesiktning av byggnadsarbetena göras. I de delar som inte kan kontrolleras vid en slutbesiktning ska så kallad förbesiktning göras vid en tid-

punkt när dessa arbeten kan besiktas. Det finns ingen definition av termen *besiktning* i AB 04. Vad som står om besiktning är att den handlar om att undersöka om de kontraktsevenliga villkoren uppfyllts. En besiktningsman kan utses av beställaren eller utses gemensamt av beställare och entreprenör. Besiktningsmannen ska vara opartisk.